

"Geçti bu demde cihandan Pir-i Mimar Sinan."

MİMAR SİNAN

Mimar Sinan Ağa veya Koca Mimar diye anılan Sinan, Kanuni Sultan Süleyman dahil üç büyük Osmanlı padişahı döneminde yaşamış, Osmanlı baş mimarı ve inşaat mühendisidir. 1490'da Kayseri'nin Ağırnas köyünde dünyaya gelmiştir.

Yavuz Sultan Selim'in hükümdarlığı sırasında başlatılan Anadolu'dan devşirme alma uygulamasıyla yirmi iki yaşında devşirilmiş, İstanbul'a getirilmiştir. Zeki, genç ve dinamik olduğu için seçilen Sinan daha sonra ise o dönemlerde orduya asker yetiştiren Acemi Oğlanlar Ocağı'na yerleştirilmiştir. Burada eğitim alırken mimarlığa özenmiştir. Acemi Oğlanlar Ocağı'nda dülgerliği öğrenen Sinan, yapı işlerinde çalışmış, bu çalışmalar sırasında da dönemin önde gelen mimarlarının yanında çalışma fırsatı elde etmiştir.

1533 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın İran Seferi sırasında, Van Gölü'nden karşı sahile gidebilmek için iki haftada üç adet kadirge yapıp donatarak büyük itibar kazanmıştır. İran Seferinden dönüşte, Yeniçeri Ocağı'nda itibarı yüksek olan Hasekiler rütbesi verilmiştir. Bu rütbe ile 1537 Korf, Pulya ve 1538 Moldova seferlerine katılmıştır. 1538 yılındaki Karaboğdan Seferinde ordunun Prut Nehri'ni geçmesi için köprü gerekli görülmüş fakat bataklık alanda günlerce uğraşılmasına karşın köprü kurulamamıştır. Görev Kanuni'nin veziri Damat Çelebi Lütfi Paşa'nı emriyle Sinan'a verilmiştir. Mimar Sinan, ahşap olarak yaptığı köprüyü 13 günde sorunsuz teslim etmeyi başarmıştır. Bu efsanelere konu olan başarısı ile Lütfi Paşa'nın dikkatini iyice cezbetmiştir. Yalnız Lütfi Paşa, bu köprü'nün korunması için bir de kule yapılmasını istemiştir ancak Sinan bu fikre karşı gelmiştir. Hatta aralarında tartışma bile yaşanmıştır. Bu tartışmanın, tüm başarısını gölgeleyebileceğinden büyük şüphe duyan Sinan, oldukça endişelenmiştir. Lakin bu durum Lütfi Paşa'nın hoşuna gitmiş ve "Acem Alisi" diye adlandırılan mimarbaşı hayatını kaybedince yerine Mimar Sinan baş mimar görevine getirilmiştir (1537). 1538 yılında Hassa baş mimarı olan Sinan, baş mimarlık görevini I. Süleyman, II. Selim ve III. Murat zamanında 49 yıl süre ile yapmıştır.

Mimar Sinan'ın, baş mimar görevine getirilmeden evvel yaptığı üç eser dikkat çekicidir. Bunlar: Halep'te Hüsreviye Külliyesi, Gebze'de Çoban Mustafa Külliyesi ve İstanbul'da Hürrem Sultan için yapılan Haseki Külliyesidir.

Halep'teki Hüsreviye Külliyesinde, tek kubbeli cami tarzı ile bu kubbenin köşelerine birer kubbe ilave edilerek yan mekânlı cami tarzı birleştirilmiş ve böylece Osmanlı mimarlarının İznik ve Bursa'daki eserlerine uyulmuştur. Külliye ayrıca avlu, medrese, hamam, imaret ve misafirhane gibi kısımlar bulunmaktadır.

Gebze'deki Çoban Mustafa Paşa Külliyesinde renkli taş kakmalar ve süslemeler görülmektedir. Külliye cami, türbe ve diğer unsurlar ahenkli bir tarzda yerleştirilmiştir.

Mimar Sinan'ın İstanbul'daki ilk eseri olan Haseki Külliyesi, devrin bütün mimari unsurlarını taşımaktadır. Medrese, sübyan mektebi, imaret, darüşşifa ve çeşmeden oluşan külliye cami, diğer kısımlardan tamamen ayrıdır.

Mimar Sinan, Mimarbaşı olduğu sürece restorasyon alanında da uğraşmıştır. Bu konudaki en büyük çabalarını Ayasofya için harcamıştır. 1573'te Ayasofya'nın kubbesini onararak çevresine, takviyeli duvarlar yaparak eserin bu günlere sağlam olarak gelmesini sağlamıştır. Eski eserlerle abidelerin yakınına yapılan ve onların görünümlerini bozan yapıların yıkılması da onun görevleri arasındaydı. Bu sebeplerle Zeyrek Camii ve Rumeli Hisarı civarına yapılan bazı ev ve dükkânların yıkımını sağlamıştır. İstanbul caddelerinin genişliği, evlerin yapımı ve lağımın bağlanmasıyla uğraşmıştır. Sokakların darlığı sebebiyle ortaya çıkan yangın tehlikesine dikkat çekip bu hususta ferman yayınlamıştır. Günümüzde bile bir problem olan İstanbul'un kaldırımlarıyla bizzat ilgilenmesi çok ilgi çekicidir. Mimar Sinan aynı zamanda bir şehircilik uzmanıdır. Eserlerini çevresiyle uyumuna dikkat ederek yerleştirmiştir.

Elli yıla yakın süreyi kapsayan, Osmanlı Devleti'nde yaptığı mimarlık görevi boyunca, başta İstanbul olmak üzere imparatorluğun her yanına dağılmış topraklarda 81 cami, 51 mescit, 55 medrese, 26 darül-kurra, 17 türbe, 17 imarethane, 3 darüşşifa (hastane), 5 su yolu, 8 köprü, 20 kervansaray, 36 saray, 8 mahzen ve 48 de hamam olmak üzere 375 eser yapmıştır. Bu yapıların bazılarının inşasında bizzat kendisi bulunmasa da yetiştirdiği öğrencilerini ya da kendisine bağlı mimarlar grubunu görevlendirmiştir.

Çıraklık Eseri-Şehzade Cami

İstanbul' un Fatih ilçesinde bulunan, Mimar Sinan'ın çıraklık eseri olarak tanımladığı camidir. Şehzade Cami, Kanuni Sultan Süleyman tarafından 1543 senesinde henüz 22 yaşındayken ölen oğlu Şehzade Mehmet adına yaptırılmıştır.

Caminin yapımı 1543 ve 1548 yılları arasında tamamlanmıştır. Gösterişli 18,42 metrelik kubbesi olan caminin bu kubbesi, 4 tane büyük yarım kubbeye yaslanmaktadır. 12 sütunlu, 16 kubbeli olan şadırvanı, çift şerefeli olan çift minaresi bulunmaktadır.

Bu camide Sinan yarım kubbe sorununu ilk kez ele almıştır ve 4 yarım kubbeli bir yapı oluşturmuştur. Kare plana sahip olan caminin üzeri yarım küre biçiminde büyük bir kubbe çevresinde 4 yarım kubbeyle örtülüdür. Dört köşesinde yarım küre ile dört küçük kubbe bulunmaktadır. Kubbelerin hepsi 4 tane büyük fil ayağının üzerine oturmuştur. Caminin dış avlusunda 6 kapı bulunur. Cümle kapısı duvarının iki tarafında bulunan çift şerefeli olan iki minare caminin en görkemli alanlarından kabul edilir.

Kare içine oturmuş haç tipi plan, Osmanlı mimarisinde gelişimin en son noktasıdır. Bundan öncekiler, Üç Şerefeli Cami'de, Eski Fatih Camisi'nde ve Mihrimah Sultan Camisi'nde görülmektedir. Mimar Sinan'ın daha sonra yaptığı camiler daha gelişmiş düzeyde mimari özellikler arz etse de 17. yüzyılda bu cami planıyla oldukça beğenilmiştir.

Şehzade Cami'sinin şadırvan avlusuyla cami kütesi de birbirine eş karedir. Kubbenin çapı 19 metre, zeminden yüksekliği ise 37 metredir. Kubbeyi taşıyan dört tane ayak fazla yer kaplamadığı için, mekan bütünlüğü mükemmel bir şekilde sağlanmıştır. Osmanlı mimarisinde ilk defa dış mekanda revak kullanılması dikkat çekicidir. Minarelerde çok zarif bezemeler görülmektedir. Şehzade Cami, dış cephede ve minarelerde kullanılan bezemelerle, çok renkliliği vurgulayan özellikleriyle, eşsiz eserlerden biridir. Mihrabı, minberi ve müezzin mahfili ise mermerden yapılmıştır.

Kalfalık Eseri-Süleymaniye Cami

İstanbul' un Fatih ilçesinde bulunan, Mimar Sinan'ın kalfalık eseri olarak tanımladığı camidir. Süleymaniye Cami, Kanuni Sultan Süleyman adına 1551-1557 yılları arasında yapılmıştır.

Süleymaniye Cami Klasik Osmanlı Mimarisinin en önemli örneklerinden biridir. Yapımından günümüze dek İstanbul'da yüzyıllık deprem gerçekleşmesine karşın, caminin duvarlarında en ufak bir çatlak oluşmamıştır. Dört fil ayağı üzerine oturan caminin kubbesi 53 m yüksekliğinde ve 27,5 m çapındadır. Bu ana kubbe, Ayasofya'da da görüldüğü gibi, iki yarım kubbe ile desteklenmektedir. Süleymaniye caminin avlunun her köşesinde olacak şekilde 4 minaresi vardır. Bunun nedeni Kanuni'nin İstanbul'un fethinden sonraki dördüncü padişah, bu dört minaredeki on şerefının de Osmanlı'nın onuncu padişahı olduğunun bir işaretidir.

Bu minarelerin camiye bitişik iki tanesi üçer şerefeli ve 76 m yüksekliğinde, cami avlusunun kuzey köşesinde son cemaat yeri giriş cephesi duvarının köşesinde bulunan diğer iki minare ise ikişer şerefeli ve 56 m yüksekliğindedir. Cami, içindeki kandil islerini temizleyecek hava akımına uygun olarak inşa edilmiştir. Yani cami, içinde yağ lambalarından çıkan islerin tek bir noktada toplanmasını sağlayan bir hava akımı yaratacak şekilde inşa edilmiştir. Camiden çıkan isler ana giriş kapısının üzerindeki odada toplanmış ve bu isler mürekkep yapımında kullanılmıştır.

28 revakın çevrelediği cami avlusunun ortasında dikdörtgen şeklinde bir şadırvan bulunmaktadır. Caminin kible tarafında Kanuni Sultan Süleyman'ın ve eşi Hürrem Sultan'ın bulunduğu bir hazire mevcuttur. Kanuni Sultan Süleyman'ın türbesinin kubbesi yıldızlarla donanmıştır, gökyüzü imajını vermesi için içeriden metalik plakalar arasına yerleştirilmiş purlantalarla süslenmiştir.

Cami süslemeleri açısından sade bir yapıya sahiptir. Mihrap duvarındaki pencereler vitraylarla süslenmiştir. Cami doğal aydınlatma açısından müthiş yapıdadır. Bu aydınlatma 32 pencere ile sağlanmaktadır. Müthiş bir akustiğe sahip olduğu için sesler, her bir köşeden rahatça duyulabilmektedir. Akustiğin bu kadar iyi olabilmesinin nedenleri arasında kubbelerin altında bulunan boş küpler olduğu bilinmektedir.

Yapı altın oran açısından da büyük önem taşımaktadır. Altın oranda, enin yüksekliğe bölünmesiyle elde edilen 1.618 değeri Süleymaniye Cami'nde de görülmektedir.

Ustalık Eseri-Selimiye Cami

Edirne' de bulunan, Mimar Sinan'ın ustalık eseri olarak tanımladığı camidir. Selimiye Cami, II.Selim'in emri ile 1568 yılında yapılmaya başlanmış, binlerce kişinin yoğun çalışması ile yedi yıl sürmüş ve 1575 yılında tamamlanmıştır.

Bir tepe üzerinde bulunan Selimiye'de daha önceki hiçbir camide ya da antik çağ mabedinde görülmemiş bir teknik kullanılmıştır. Daha önceki kubbeli yapılarda, asıl kubbe kademeli yarım kubbelerin üzerinde yükselirken, Selimiye Cami, 43,25 metre yüksekliğinde, 31,25 metre çapında, tek bir lebi ile örtülmüştür. Kubbe, 8 sütuna dayanan bir kasnak üzerine oturtulmuştur. Kasnak, fil ayaklarına 6 metre genişliğinde kemerlerle bağlıdır. Mimar Sinan, bu şekilde örttüğü iç mekana verdiği genişlik ve ferahlıkla birlikte mekanın bir kerede kolayca anlaşılmasını sağlar. Kubbe aynı zamanda caminin dış görünüşünün ana hatlarını da belirler.

Caminin dört köşesinde bulunan, her biri özel üç şerefeli 380 santimetre çapındaki minareler 70,89 metre yüksekliğindedir. Minarelerin kubbeye yakın olması, camiyi göğe doğru uzanmış gibi gösterir. Bu caminin en büyük özelliği Edirne'nin her tarafından görülmesidir.

Yapının, kuzeye, güneye ve avluya açılan 3 kapısı vardır. İç avlu, revaklar ve kubbeyle süslüdür. Avlunun ortasında mermerden özenle işlenmiş bir şadırvan vardır. Dış avluda ise sıbyan mektebi, darül kurra, darül hadis, medrese ve imaret bulunmaktadır. Sıbyan mektebi günümüzde çocuk kütüphanesi, medrese ise müze olarak kullanılmaktadır. Caminin batı kenarını boydan boya kaplayan "Arasta", camiye gelir sağlamak ve cami platformunu istinat duvarıyla desteklemek amacıyla yapılmıştır. Mimar Sinan istinat duvarını tek sıra dükkan olarak yapmıştır.

Caminin mermer, çini ve hat işçilikleri de önemlidir. Yapının içi İznik çinileriyle süslüdür. Büyük kubbenin tam altındaki hünkar mahfili, 12 mermer sütunludur ve 2 metre yükseklikindedir. Çinilerin bir kısmı 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında, Rus generali Mihail Skobelev tarafından sökülerek Moskova'ya götürülmüştür.

Caminin müezzin mahfilinin mermer ayaklarından birinin altında ters bir lale motifi bulunmaktadır. Lale motifi bu arsada bir lale bahçesi olduğunu, ters olması ise sahibinin tersliğini temsil etmektedir.

28 Haziran 2011 Salı günü, Paris'te yapılan UNESCO Dünya Mirası Komitesi toplantısında Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi'nin Dünya Mirası Listesi'ne adaylığını değerlendirmiştir ve komite, oybirliğiyle Selimiye Cami ve Külliyesi'nin Dünya Mirası Listesi'ne girmesine karar vermiştir. Böylelikle Drina Köprüsünden sonra bir Osmanlı eseri daha Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir.

Yaşadığı dönemi "Sinan Çağı" olarak adlandırmayı başaran Mimar Sinan, 1588'de İstanbul'daki evinde vefat etmiştir ve Süleymaniye Cami'nin yanında kendi yaptığı sade türbeye defnedilmiştir.

"... Mimarın devlerin alfabeti olduğu söylenir. Yaşadığımız mekanı mimari unsurlarla ifade eden taş ile işlenmiş bu edebiyat eserlerinde şiirin sembolik anlatımı işlenir. Hiç şüphesiz ki, Mimar Sinan sadece Osmanlı Türk tarihinin değil, tüm dünya medeniyetinin gelmiş geçmiş en önemli taş yazarlarından biridir."

Mimar Turgut Cansever

"Bir medeniyetin örs misali üzerinde dövüle dövüle şekillenip gerçek çehresini bulduğu bu ikbal ve ihtişam devriyle, o devrin mahsulü olan Sinan'ı birbirinden ayrı mütalaa etmek, hatta ayırmaya uğraşmak, acemice bir iş olsa gerek. Zira seçip yakaladığı ölçüler, tırmanıp fethettiği şahikalar, müşterek bir hamle ve terkinin, onun şahsında son ve olgun kararını bulmuş olmasından ibarettir denebilir."

Yazar Samiha Ayverdi